שכבת זרע במעי אשה מהו מי אמרי' כיון דלא איתצר כי גופה דמי או דלמא כיון דמעלמא קאתי לא בעי רב פפא פירשה מהו כיון דלא מקיימא בדלא אכלה חיותא הוא או דלמא הא נמי מעלמא אתי בעי רב אחא בריה דרב איקא עורו מהו בעי רב הונא בר מנוח כיחו וניעו מהו א"ל רב שמואל בר אחא לרב פפא ואי ס"ד כל הני דקאמר הוי גלגלין רקב דמטמא היכי משכחת לה דאשקייה מי דקלים וסכיא נשא ושלקו במי טבריא אמר אביי [א]נקטינן מת שטחנו אין לו רקב איבעיא להו טחנו וחזר והרקיב מהו מידי הוא טעמא אלא דאיכא בשר וגידים ועצמות והאיכא או דלמא כברייתו בעינן וליכא [ב]תיקו [א]תני עולא בר חנינא מת שחסר [ג]אין לו רקב [ד]ולא תפוסה [ה]ולא שכונת קברות מיתיבי [ב]לא אם אמרת במת [ו]שיש לו רוב ורובע או מלא תרווד רקב תאמר בחי שאין לו לא רוב ולא רובע ולא מלא תרווד רקב היכי דמי דארקיב חד אבר דכוותיה גבי מת אפי' חד אבר איכא רקב מי קתני הא מת הא קמ"ל שום מת יש לו רקב שום חי אין לו רקב בעי רבא הרקיב כשהוא חי וחזר ומת מהו כי גמירי רקב דאירקיב כשהוא מת או דלמא השתא מיהא הא מיית ת"ש לא אם אמרת במת שיש לו רוב ורובע ומלא תרווד רקב תאמר בחי כו' טעמא משום חי הא מת יש לו רקב מי קתני הא מת הא קא משמע לן דשום מת יש לו רקב שום חי אין לו רקב בעי רבא נמלה שחסרה מהו שיעורא גמירין לה והא חסר או בריה גמירי לה והאיכא

אמר

כיון דלא איתצר. שלא נוצר הולד עדיין בגופה[1] שהרי אין סופה לפרוש ממנה: **פירשה** מהו. פרש שלה שבתוכה מי הוי גלגלין כיון[2] דלא מיקיימא בדלא אכלה חיותא היא ולא הוי גלגלין ואגב ששאל עובר במעי אשה בנקבה שאל נמי בפירשה וה"ה בזכר: **עורו** מהו. שיעשה גלגלין כיחו וניעו מהו שיעשה גלגלין: **כל** הני דקאמר הוי גלגלין. פרש וניעו[3] וכיחו כו' היכי משכחת לה: **דאשקייה** מי דקלין. דאמרי' בפ' שמונה שרצים (שבת קי.) מאי מי דקלים תרי דקלי איכא במתא מחסיא ונפיק מעיינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפי ואידך משלשל ואידך כי היכי דעייל הכי נפק שמשלשל את הגוף ומנקה את הגוף ביותר ובכך העביר הפרש וכיחו וניעו: **וסכיא** נשא. פי' [4]רש"י להסיר השער: ושלקו במי טבריא. תחלה קודס שסכו בנשא להסיר שער הראש ושער הגוף[5] וע"י שסכו נשא[6] נשרו [ז](השער) עקרי השערות דאי סכו מעיקרא בנשא אכתי שרשי השער העוברים דרך העור לבשר לא היו עוד נושרים א] מן הנשא משום דשער חלחולי מתחלחל ומחובר לבשר הראש שתחת העור כדאמרינן בפרק העור והרוטב (חולין קיט:) ונראה דלא סברא הך סוגיא הא דאמר לעיל שערו העומד ליגזז מהו משמע[7] דאותו שאינו עומד ליגזז לא הוי גלגלין ושמא ס"ל כרבה דאמר גזז שערו[8] הוי גלגלין ולא גזז תיבעי ליה בין שעומד ליגזז ובין שאינו עומד ליגזז ועלה קאי: **מת** שטחנו אין לו רקב. דוקא רקבות גמירי ולא עפרורית דטחינה: **כברייתו** בעינן. כלומר שירקב כמו שהיה שלא נשתנה מברייתו: **מת** שחסר אין לו רקבון. [ה]שנקבר חסר: **ולא** תפוסה. לקמן בפ' ב] [הכותים] (דף סד:) המוצא מת בדרך כדרכו נוטלו עם תפוסתו ודריש לה מקרא ומפרש ליה שנוטל כל עפר התיחוח ושלשה אצבעות מקרקע בתולה: **ולא** שכונת קברות. לקמן בפרק בתרא (דף סד:) אמרינן מצא שלשה מתים אם יש בין זה לזה מארבע אמות עד שמנה אמות הרי זה שכונת קברות ובודק הימנו ולהלן כי יש לחוש שמא יש שם בית הקברות ואם מצא שנים שלמים ואחד חסר אין זה שכונת קברות וצריך עיון למה אם טעם שכונת קברות משום חששא דדילמא היה שם בית הקברות אף כי אחד חסר נמי ניחוש ואם הוא הלכה למשה מסיני מוטב: **מיתיבי** לא אם אמרת במת כו'. במס' עדיות (פ"ו מ"ג) תנן לה דאיפלגו על כזית בשר [הפורש] מן האבר מן החי דאיכא למאן דמטהר ואיכא למאן דמטמא ויליף לה מבשר הפורש מאבר מן המת ומותיב לא אם אמרת באבר מן המת שכן במת יש בו כמה חומרות רוב ורובע ומלא תרווד. ברוב[9] פירוש רוב בנין או רוב מנין [ו]ורוב רובע קב עצמות דמטמא באהל וכן מלא תרווד רקב מן המת שמטמא באהל כדתני באהלות: והיכי דמי. דאין לו רקב לחי כמו דארקיב חד אבר: דכוותה גבי מת אפי' ארקיב חד אבר. אם חתך האבר ממנו יש לו רקב ואמאי והא מת חסר הוא ומשני מי קתני הא מת הא קמ"ל שום מת יש לו רקב ובמת שאינו חסר שום חי אין לו רקב וכדאיתא שחתך אבר מן החי ונרקב: **טעמא** משום חי. פי' כל זמן שהוא חי אין לו רקב אבל מת יש לו רקב כגון מת אדם אחד[10] שנרקב בעודו חי אחד מאבריו יש לו רקב לאותו אבר אע"פ שהרקיב בעודו חי ומשני מי קתני [הא מת] הא קמ"ל דשום מת יש לו רקב כשנרקב לאחר שמת ושום חי אין לו רקב אפי' כי מת אחרי כן אין האבר שנרקב בעודו חי מטמא [ג] כדין רקב: **נמלה** שחסרה מהו. דאמר בפ' אלו הן הלוקין (מכות יג.) האוכל נמלה חייב עליה בכל שהוא אע"פ שאין בה כזית ומיבעיא ליה אם נקצצו רגליה שעדיין היא יכולה לחיות ועדיין שם[11] בריה עליה: **מי אמרינן שיעורא גמירי.** כלומר שלימה בבריה[12] והא חסרה או דלמא בריה גמירי לה והויא לה שרץ האוכל ועדיין ראויה לחיות:

ת"ש

[א]**שכבת זרע במעי אשה מהו.** כגון שמתה [א] שהיתה בת בנים דסתם אשה בת בנים אית לה שכבת זרע במעיה או שנבעלה סמוך למיתתה: **מאי מי אמרינן כיון.** דאכתי בשעת מיתתה לא נוצר עובר כי גופה הוא ולא הוי גלגלין או דלמא ש"ז מעלמא אתי לה והוי גלגלין ובאשה לעולם אין רקב עד דהויא בתולה או זקנה דלאו בת בנים: **פירשה.** פרש שבתוך הגוף דהיינו ריעי מי נעשה [ב] גלגלין מי אמרינן כיון דלא מקיימא בחייה אי לא אכלה חיותא נמי דידה היא וכגופה דמי ולא הוי גלגלין. וה"ה לפרש דאיש אלא איידי דקאי במילי דאשה מסיק לה נמי להא על שם אשה: **בעי רב אחא בריה דרב איקא עורו מהו.** רוק היוצא לו לאדם שלא ע"י טורח אלא כיון שמעערו לתוך פיו וגרונו יוצא מי הוי ליה גלגלין. ואית [ג]דמפרשי עורו עור האדם ממש: **כיחו וניעו.** אינו יוצא אלא ע"י הדחק: **היכי משכחת לה.** דלית ליה פירשא קודם שמת: **כגון דאשקייה מי דקלים.** כדמפ' במס' שבת בפ' שמונה שרצים (דף קי.) מאי מי דקלים תרי דיקלי איכא במערבא ונפיק מעיינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפי ואידך משלשל ואידך כי היכי דעייל הכי נפיק: **וסכייה נשא.** וסך גופו נשא שקורין טהרה והעביר השיער העומד ליגזז: **ושלקו במי טבריא.** שהן חמים והופשט עורו ויצא כיחו וניעו: **נקטינן מת שטחנו.** בריחים או ששחקו דק הרבה אין לו תורת רקב משום דרקב בעינן והא לא אירקיב: **מידי הוא טעמא.** דרקב [ד] מטמא אלא משום דאיכא רקב בשר גידים ועצמות כדאמר עולא לעיל[ג] ה"נ איכא רקב של בשר גידין ועצמות ויש לו תורת רקב: **או דלמא.** רקב הבא ממידי דכברייתו בעינן והא ליכא שהרי טחנו כבר ואין לו תורת רקב. תיקו: **מת שחסר.** אבר כל שהוא אין לו תורת רקב: **ולא תפוסה.** כההיא דתנן לקמן (דף סד:) המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו ואילו הכא כיון דחסר אין צריך ליטול תפוסתו עמו: **ולא שכונת קברות.** כי ההיא דתנן לקמן (שם) מצא שלשה הרי זו שכונת קברות וקנה מקומו ואילו היכא דחסר אבר אחד מהן אינו שכונת קברות ולא קנה מקומו: **איתיביה.** [ה]בסיפא קאי לא אם אמרת במת שהוא מטמא באהל שיש לו רוב בניינו מטמא באהל ורובע הקב עצמות: **תאמר באבר מן החי כו'.** שאין רקב שלו טמא והיכי דמי בחי דאין לו תורת רקב כגון דארקיב ביה חד אבר אבל במת כי האי גוונא יש לו תורת רקב ושמע מינה דאע"ג דלא אירקיב בו אלא אבר אחד יש [ו] רקב: **מי קתני הא דכוותיה במת.** אלא לעולם לא קשיא והא קמ"ל דשום מת יש לו רקב כשהוא שלם ולא כשהוא חסר: **ושום חי אין לו רקב.** דאי אירקיב כוליה ה"ל מת ולא חי ואי אירקיב חד אבר השתא י"ל במת אין לו תורת רקב בחי לא כ"ש: **בעי [ז] רבא הרקיב.** חד אבר כשהוא חי בין שמיטפל עמו בין שאינו מיטפל ולאח"כ חזר והרקיב כולו מהו: **כי מטמא היכא דהרקיב כולו כשהוא מת.** והאי כשהוא חי הרקיב מקצתו ואין לו תורת רקב: **או דלמא הא מיית.** וכהרקיב כולו כשהוא מת דמי: **הא מת.** לאחר כך יש לו רקב [ח]דלאע"ג דהרקיב במקצת כשהוא חי: **מי קתני הא מת.** לאח"כ אע"ג דנרקב מחיים דיש לו רקב לא הכי קאמר [ט] דשום מת יש לו רקב שום חי אין לו רקב: **בעי רבא נמלה שחסרה.** כל שהו ואכלה מהו שיעור נמלה שלימה גמירי [י]לה דכי אכיל חייב ואילו היכא דחסרה הוי פטור או דלמא בריה גמירי לה דכי אכיל בריה מיחייב וכי חסרה נמי חייב דהאוכל בריה ואמרינן רובו ככולו:

אמר

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ז מהל' נזירות הלכ' ד ופ"ג מהל' טומאת מת הלכה ו:
ל ב מיי' פ"ז מהל' נזירות שם ופ"ג מהל' טומאת מת הלכה ז:
לא ג מיי' פ"ז מהל' נזירות הלכה ג ופ"ג מהל' טומאת מת הל' ד:
לב ד ה מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הלכה ה:
לג ו מיי' שם פ"ג הלכ' א ופ"ז מהל' נזירות הלכה ב סמג עשין רלא:

פי' הרא"ש

כב' מתים שנקברו יחד: [א] כיון דלא איתי שלא נולד עדיין העובר שסופו לצאת: **פירשה** הפרש שבמעיו: **עורו מהו** (מסתברה לי) [משכחת לה] **דאשקיה מי דקלים** אמרי' במסכת שבת פ' ח' שרצים תרי תאלתא איכא במערבא ונפיק עינא דמייא מבינייהו כסא קמא מרפי ואידך משלשל ואידך כי היכי דעייל הכי נפיק והשקהו ממנו ג' פעמים ובזה העביר הפרש וכיחו וניעו וסכיא נשא. סם שהעביר השער ושלקיה נמי במי טבריה להעביר עורו: **מת שטחנו אין לו רקב** דעפר רקבון גמירי ולא עפר טחינה. **ולא תפוסה** לקמן בפ"ב מפ' לה דהמפנה המת מקברו צריך ליטול תפוסתו עמו ג' אצבעות מקרקע בתולה סביב המת: **ולא שכונת קברות** לקמ' פ' בתרא מפרש מצא ג' מתים אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד [כ']. ה"ז שכונת קברות ובודק ממנו ולהלן כ' אמה כי יש לחוש שמא היה שם בית הקברות ואם מצא ב' מתים שלימים וא' חסר אין זה שכונת הקברות וא"צ לבדוק. ויראה שכל אלו הדברים הלכה למשה מסיני הם: **לא אם** (גמרה) [אמרת] **במת וכו'** במסכת עדיות תני לה ופליגי בכזית בבשר הפורש מאבר מן החי אם מטמא ובא ללמדינו שמטמא מבשר הפורש מאבר מן המת. **ומתיב לא אם אמרת במת** שיש לו רוב שרוב בנינו **או רוב מנינו מטמא באהל** וכן רובע קב עצמות **ומלא** תרווד רקב מה שאין כן **בחי:** היכי דמי דאין לו רקב לחי דארקב חד אבר. דכוותה גבי מת אפי' הרקיב חד אבר אית ליה רקב ומשני מי קתני **הא** מת [הא] קמ"ל שום מת יש לו רקב שלא חסר ממנו יש לו רקב. **אבל שום חי** אין לו [רקב] **טעמא משום** דחי **הא מת יש לו רקב** אפי' אותו אבר שהרקיב בחייו מטמא במותו. שום מת יש לו רקב כשהרקיב אחרי מותו שום חי אין לו רקב דאם הרקיב בחייו אפי' אחרי מותו טהור **בעי רבה נמלה שחסרה מהו** דאמר פ' אלו הן הלוקין האוכל נמלה כל שהוא חייב אעפ"י שאין בה (כעדשה) [כזית] וכן לענין טומאה נמי ומיבעי ליה

א) נראה דצ"ל כיון דלא איתצר. שלא נולד עדיין העובר ואין סופו לצאת וכ"ה בתוס':

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה. ע"ש], ב) עדיות פ"ו מ"ג, ג) [ע"א], ד) יעב"ץ מ"ז, ה) נ"ל שנרקב, ו) נ"ל ורובע,

נוסחת הריב"ן

א] (שכבת זרע כו' או זקנה דלאו בת בנים) ליתא בכ"י והכי איתא כיון דלא איתצר שעדיין לא נעשית הימנו כי גופו דמי ולא נעשה לה גלגלין תערובות. או דלמא כיון דמאינשי דעלמא קא אתי' לה הוי גלגלין ואין לה תורת רקב: ב] מי נעשה לה גלגלין כו' חיותא דידה נמי היא: ג] דגרסי: ד] דרקב המת מטמא כו' ועצמות וכדאמר: ה] בספרי קאי כו' שיש לו רוב רוב בנינו כו' ורובע רובע הקב: ו] יש לו רקב: ז] רבה: ח] ואע"ג: ט] ה"ק לית לן למגמר ממידי דגמירי הלכתא אלא ממידי דהוי בה והכא קמ"ל דשום מת יש לו רקב הא חי אין לו רקב: י] גמירי דהאוכל חייב כו' בריה משום דאמרינן רובו ככולו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שכבת וכו' שמתה כשהיא בת בנים:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה וסכיא וכו' לא היו עוד נושרים מן. תיבת מן נמחק וכ"ב מכח: ב] ד"ה ולא תפוסה. לקמן בפ' הכותים. תיבת הכותים נמחק. וכ"ב בתרא: ג] ד"ה טעמא וכו' מטמא כדין רקב כצ"ל:

הגהות התוספות

1. תיבת בגופה הוא סה"ד ואח"כ מה"ד כגופה דמי. שהרי כו' כצ"ל. 2. נ"ל או כיון. 3. בס"א איתא ועור. 4. תיבת רש"י נמחק ונ"ל נשא. 5. בס"א עור הראש ועור הגוף. 6. נ"ל נשא אח"כ. 7. נ"ל דמשמע. 8. נ"ל שערו דוקא. 9. נ"ל רוב. 10. בס"א אחר. 11. נדנ"ל אם עדיין שם. 12. נ"ל כברייתה.

פי' הרא"ש (המשך)

אם נקצצו רגליה שעדיין יכולה לחיות אי שם בריה עליה מי אמרי' שיעורה גמירי בריה שלימה עומדת עדיין במקום שיעור כעדשה. וכמו שאם חסר משיעור עדשה כל שהוא טהור בריה נמי בעי' שתהא שלימה או דילמא בריה גמירי והא איכא כיון שיכולה לחיות

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אמר רב יהודה מדיסקרתא ת״ש [1א)] בהם יכול בכולן ת״ל מהם אי מהם יכול מקצתן ת״ל בהם הא כיצד עד שיגע במקצתן שהוא ככולן [א]ושיערו חכמים בכעדשה שכן החומט תחלת ברייתו בכעדשה ש״מ שיעורא גמירי לה אמר רב שמעיה כי בעינן שיעורא דבדלא הויא כעדשה לא מטמא דלא נפלה בה נשמה [ב]אבל נפלה בה נשמה לא תיבעי לך: השדרה והגולגולת: איבעיא להו שדרה וגולגולת תנן [ג]או דלמא או שדרה או גולגולת אמר רבא ת״ש [ב)] [ד]שדרה שגירד רוב עילעין שבה טהורה ובקבר אפילו משוברת או מפורקת טמאה מפני הקבר טעמא משום דגירד הא לא גירד טמא ש״מ או שדרה או גולגולת קתני א] הא לא קתני הא קמ״ל דכי גירד טהורה אידך תיבעי לך תא שמע [ג)] רבי יהודה אומר ששה דברים ר׳ עקיבא מטמא וחכמים מטהרין וחזר בו ר׳ עקיבא ומעשה שהביאו קופה מלאה עצמות לבהכ״נ של טרסיים והניחוה באויר ונכנס תודוס הרופא וכל הרופאים [עמו] ואמרו אין כאן שדרה ממת אחד טעמא דליכא שדרה דמחדא האיכא או שדרה או גולגולת דמחדא נזיר מגלח עליה ש״מ או שדרה או גולגולת תנן לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שדרה וגולגולת דממת אחד ליכא אלא אפי׳ או שדרה ממת אחד או גולגולת ממת אחד ליכא תא שמע ממניינא ומה הן ששה דברים שרבי עקיבא מטמא וחכמים [ה]מטהרין [ד)] [ו]על אבר מן המת שבא משני מתים [ז]ועל אבר מן החי שבא משני בני אדם [ח]ועל חצי קב עצמות שבא משני מתים ועל רביעית דם הבא משנים ועל עצם כשעורה שנחלק לשנים והשדרה והגולגולת

ואי

רש״י

אמר רב יהודה מדסקרתא ת״ש. אלה הטמאים לכם בכל השרץ כל הנוגע בהם במותם וגו׳ (ויקרא יא) אי בהם יכול בכולם דכי נגע בכולם יהא טמא אבל לא א] במקצתו ת״ל וכל אשר יפול עליו מהם במותם כו׳: **ושיערו חכמים.** שמגע עדשה יטמא שהוא כעדשה ב] שהוא ככולו: **שכן החומט כו׳.** ומדקא בעי שיעור בריה כעדשה ש״מ שיעורא דבריה כולה בעינן ואי חסרה שיעורא נפקא לה מכלל טומאתה וה״ה לענין אכילה: **אמר ר׳ שמעיה כי בעינן שיעורא.** דבריה במידי דכל ברייתו בכעדשה אבל גבי נמלה ג] בפחות מכעדשה הויא בה נשמה דהא שלימה נמי לא הויא כולה כעדשה לא בעינן שיעורא ואכתי תבעי לך: **אמר רבא ת״ש [שדרה] שגירד רוב צלעות שבה.** שעקר רוב צלעות שבה טהורה ואע״ג שהן מונחות בלדה: **ובקבר כו׳.** מפני שהקבר מצרפה להיות ד] כמו שלמה. הא לא גירד טמאה ואע״ג דליכא גולגולת בהדה וש״מ דשדרה או גולגולת תנן: **אידך.** לא גירד עדיין תיבעי לך: **ששה דברים.** לקמן קחשיב להו: **של טרסיים.** צורפי נחשת ואמרי לה של אותה אומה ואמרי לה אורגים ודומה לו במסכת ע״ז (דף יז:) במעשה דרבי אליעזר כשנתפס למלכות דאמר להו רבם של טרסיים אני: **והניחוה באויר.** כדי שלא יהיו מיטמאין באותן עצמות: **ונכנס תודוס הרופא.** שהיה בקי ומומחה אם הן ממת אחד או משני מתים: **ואמרו אין כאן שדרה ממת אחד.** ואין הנזיר מגלח על אהילו ואפילו לר״ע שהיה אומר בתחלה שאפי׳ היא באה משני מתים מטמא על אהילו חזר בו ר״ע: **טעמא משום דליכא ביה שדרה ממת אחד.** קאמר דאין הנזיר מגלח הא איכא (א) חדא דמת אחד מטמא באהל ואין מועיל הנחתו באוירא כלום והנזיר מגלח עליו ותפשוט דאו שדרה או גולגולת: לא לעולם אימא לך דשדרה וגולגולת ממת אחד בעינן והאי דקאמר להו ה] הרופאים דקא מטהר להו לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שדרה וגולגולת דמת אחד כדי שיעור טומאת אהל דליכא אלא אפילו שדרה ממת אחד וגולגולת ממת אחד דלדברי ר״ע הוה מטמא לא איכא: **ת״ש ממניינא.** דששה דברים על אבר מן המת הבא מב׳ מתים כגון הזרוע או השוק שיש בו שתי עצמות והאחד בא ממת אחד והאחר בא ממת שני וקרויין הן אבר אחד: **ר״ע מטמא וחכמים מטהרים.** לפי שלא אמרו שיהא מטמא באהל אלא באבר ממת אחד ואבר מן החי הבא מאדם אחד וחצי קב עצמות הבא ממת אחד ורביעית דם הבא ממת אחד במגע ולא באהל ולדברי ר״ע אפי׳ באהל ועצם כשעורה ממת אחד ובכל אלו ו] אומר ר׳ עקיבא שאפי׳ הן באין משני מתים הרי אלו מטמאין:

לעולם

תוספות

ת״ש בהם יכול בכולן. גבי שרצים כתיב אשר יפול מהם אל תוכו ובמקום אחר כתיב אשר יגע בהם במותם הא כיצד נייסב שני המקראות הללו וכו׳ ושיערו חכמים בכעדשה דמיקריא מהם שזהו במקצת שרץ אחד ומיקריא בהם לפי שהחומט תחילת ברייתו בכעדשה וש״מ שיעורא גמירי מדבעינן כעדשה שהרי החומט גם כי הוי תחילתו בכעדשה היינו עם רגליו וקרניו ומ״מ אי חתיך מיניה פורתא דמיפחתי׳ מכעדשה אפ״ה חיה ואפ״ה בעינן כעדשה ממש כברייתה וש״מ שיעורא גמירי ודחי א״ר שמעיה כי בעינן שיעורא בכעדשה היכא דלא נפלה ביה נשמה כגון חומט שאם נפחת מעט תחילה אז ודאי אין לנו להחשיבו בריה בפחות הואיל ולעולם לא יפול בו נשמת חיים בפחות מכן אבל היכא דנפלה ליה כגון נמלה חיה חשובה היא כי אף קיצץ רגליה או שום דבר ממנה יכולה עדיין לחיות הרבה שאין חייה תלוין בדבר שקצץ: **איבעיא** להו שדרה וגולגולת תנן. דדוקא על שניהם מגלח או דלמא או שדרה או גולגולת תנן והוא הדין דאמתניתין דאהלות (פ״ב מ״א) נמי מיבעיא ליה וכן משמע בסמוך דמייתי מתניתין דאהלות למיפשט בעיין: **ת״ש** שדרה שגרד רוב על עולין שבה. פי׳ שיבר רוב צלעות שבה תרגום של צלעות עלעולין: **טהורה.** בעלמא [אמרינן] כמה חסרון בשדרה וכו׳[1] ולא תטמא אמר[2] שמואל בפ׳ אלו טרפות (חולין מב:) וכן לטרפה וגם כאן נראה לרבינו יצחק דיש להשוות דאם נשתברו רוב צלעותיה טרפה וכדאמר בפ׳ אלו טרפות (שם נב.) נשתברו ברוב שני צדדין טרפה נעקרו אפילו ברוב צד אחד: **ובקבר אפי׳** משוברת או מפורקת טמאה מפני שהקבר מצרפה. דהכי גמירי: **טעמא** דגירד הא לא גירד טמא וקס״ד דאיירי בלא גולגולת ואפ״ה טמאה וש״מ דאו שדרה או גולגולת תנן ומשני מי קתני הא לא גירד טמאה הא קמ״ל דכי גירד טהורה ואידך תיבעי לך פירוש מי קתני הא לא גירד טמאה בלא גולגולת דלמא כשיש עמה גולגולת איירי ואע״פ [כן] כי גירד רוב צלעות שבה טהורה: ואידך תיבעי לך. כלומר בלא גירד ואין שם אלא השדרה בלא גולגולת תיבעי לך: **תא** שמע רבי יהודה אומר ששה דברים ר״ע מטמא. בסמוך קא חשיב להנך ששה דברים וחכמים מטהרין וחזר בו ר״ע: **מעשה** שהביאו קופה מלאה עצמות לבית הכנסת של טרסיים. פירוש צורפי נחשת: והניחוה באויר. במקום שאין גג עליו פן יטמאו באהל הנכנסין שם: נכנס תודוס הרופא וכל הרופאים עמו ואמרו אין כאן שדרה ממת אחד. ובפירוש משניות מצאתי דהכי איתא בסיפרי אמרו הואיל ויש כאן מטהרין [ומטמאין] נעמוד למנין פירוש ר״ע וחכמים שנחלקו בשדרה ובגולגולת הבאים משני מתים ובסמוך מייתי לה ובמס׳ אהלות פ״ב (מ״ו) נמי תנן פלוגתייהו התחילו מר׳ עקיבא תחילה וטיהר אמרו לו הואיל ואתה הוא שהיית מטמא טיהרת יהו טהורין: **טעמא** דליכא שדרה ב] דמת חדא. פי׳ ממת חדא: הא איכא שדרה או גולגולת דמת חדא נזיר מגלח עליה וש״מ או שדרה או גולגולת תנן. ודחי דלמא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שדרה וגולגולת דממת אחד ליכא ל״ע מה היו צריכין להראות לרופאים אם השדרה ממת אחד או לא והא מסתמא היתה מפורקת ומשוברת ואמרינן לעיל דאף ממת אחד טהורה ואומר רבינו יצחק דאיירי כגון דעל אותן עצמות האהיל האדם בעודן בקבר ואמר לעיל הקבר מצרפו: **ת״ש** ממניינא מה הן ששה דברים שר״ע מטמא וחכמים מטהרין על אבר מן המת שבא משני מתים ועל אבר מן החי שבא משני בני אדם ועל חצי קב עצמות שבא מב׳ מתים. ומדלא קאמר הכא ועל רובע עצמות הבא משני מתים כדתנן במסכת אהלות (פ״ב מ״ו) בפלוגתא דר״ע ורבנן יש להוכיח דהכא לענין תגלחת נזיר איירי דאינו מגלח על פחות מחצי קב ולהכי נקט חצי קב דעל רובע הקב דאתי[3] ממת אחד אינו מגלח כדתנן במתניתין והתם לענין טומאת אהל גרידא קתני: ג] **שבא** משני מתים. דאילו בא ממת אחד לר״ע מגלח כדתנן במתני׳ לר״ע ופליגי רבנן עליה והכא תנן דר״ע[4] הדר ביה ובדין הוא דמיבעי ליה למינקט לרבנן על חצי לוג דם הבא משני מתים אלא איידי דלר״ע דאף ברביעית מגלח נקט הכי. הר״ף: **ועל עצם בשעורה** ד] ועל רביעית דם כו׳ ועל עצם בשעורה שנחלק לשנים. אף כי הוא ממת אחד: והשדרה והגולגולת. במסכת אהלות (פ״ב מ״ו) תניא בהדיא בפלוגתא דר״ע ורבנן השדרה והגולגולת משני מתים: ה] **ואי** ס״ד או שדרה או גולגולת הני שבעה הויין. פי׳ דנחלקו בו ר״ע ורבנן וכריסא תנא ששה דברים אלא ודאי שדרה וגולגולת חד[5] דלא מטמא הא בלא הא ומשני לעולם שדרה וגולגולת כתרי חשיב להו וקמי לעולם כשעורה מחושבנא דששה דברים דכי קתני ששה דברים דפליגי[6] על ר״ע לאפוקי עצם כשעורה דיחיד הוא דפליג עליה דתניא עצם כשעורה כו׳:

ואיבעית

עין משפט נר מצוה

לד א מיי׳ פ״ד מהל׳ אבות הטומאות הלכ׳ ג סמג עשין רמו:

לה ב מיי׳ פ״ב מהלכות מאכלות אסורות הל׳ כב סמג לאוין קלב:

לו ג מיי׳ פ״ב מהל׳ טומאת מת הלכה ח ופ״ז מהל׳ נזירות הלכ׳ ב וע״ש בכ״מ סמג עשין רלא:

לז ד מיי׳ פ״ב מהלכות טומאת מת הלכה ז:

לח ה ו מיי׳ שם הלכ׳ א ופ״ז מהל׳ נזירות הלכה ג:

לט ז מיי׳ פ״ז מהלכות נזירות שם ופ״ד מהלכות טומאת מת הלכה ג:

מ ח מיי׳ שם הלכה א:

פי׳ הרא״ש (המשך)

ביה נשמה כמו חומט בתחי׳ (דמקומו) ודאי אין לנו להחשיבו בריה בפחות מכעדשה הואיל ולא תפול בי׳ נשמה בפחות מכאן: **אבל היכא דנפלה ביה נשמה.** כגון נמלה חיה חשובה ברי׳ אפילו חסרה הואיל ועדיין יכולה לחיות: **איבעיא להו שדרה וגולגולת תנן.** דוקא תרווייהו. **או דלמא [או שדרה כו׳]** ועל מתני׳ דאהלות דתנן ואלו מטמאין באוהל השדרה והגולגולת שייך נמי למבעי הך בעיא. וכן מוכח בשמעתין דמייתי הך בעיא ממתני׳ דאהלות. **ת״ש שדרה שגירד.** פי׳ חותך כמו גודו אילנא רוב עלעין שבה. צלעות תרגומו עילעין ובפ׳ אלו טרפות מפ׳ נשתברו ברוב ב׳ צדדים נתפרקו ברוב צד א׳ טהורה. שביטל שם שדרה ממנה ובקבר אפי׳ נשברה או נפרקה טמאה שהקבר מצרפם דהכי גמירי. **הא לא גירד טמאה השדרה לבדה.** מי קתני הא לא גרדה טמאה דלמא כי גרד טהורה אידך תבעי לך. **מי קתני הא לא גרד טמאה בלא גולגולת. דלמא עם גולגולת מיירי ואע״ג אם גרד טהורה אידך.** כלומר אם לא גירד תיבעי לך אי מטמא שדרה לבדה. **ת״ש** ר׳ יהודה (דבר׳) **[אומר ששה דברים]** ר״ע **מטמא** בסמוך קא חשיב להו: **של טרסיים** צורפי נחושת **והניחוה באויר** מקום שאין עליה אוהל שלא יטמאו הנכנסים שם וכל הרופאים אמרו שהיו בקיאים להכיר בעצמות שהם משדרה וגולגולת ולהשוות עצם לעצם ולידע אם הם מב׳ מתים או ממת א׳ **ואמרו אין כאן שדרה ממת א׳** ולא גולגולת ממת אחד והנזיר שהאהיל עליהם בעודם בקבר (א) אינו מגלח. דאי משום טומאת אוהל אפילו היה שם שדרה ממת א׳ לא היה מגלח כיון דאין השדרה שלימה כדאמרי׳ לעיל גדר רוב עילעין שבה טהורה. **ת״ש ממניינא ומה הן (ו׳) [ו׳] דברים וכו׳ ועל חצי קב עצמות וכו׳** מדלא קתני ועל רובע עצמות הבא מב׳ מתים כדאיתא בפלוגתא דר״ע ורבנן במסכת אהלות אלמא דלענין תגלחת נזיר איירי הכי ועל עצם כשעורה שנחלק לשנים אעפ״י שהוא ממת א׳. והשדרה והגולגולת במס׳ אהלות קתני בהדיא בפלוגתא דר״ע ורבנן השדרה והגולגולת מב׳ מתים כי קתני

א) נראה דצ״ל והנלקך אם סי׳ שם שדרה ממת אחד היה מגלח דאי משום וכו׳.

מסורת הש״ס

א) [חגיגה יא. נדה ע.], ב) תוספתא דאהלות פ״ב, ג) שם פ״ד, ד) [אהלות פ״ב], ה) שייך לע״ב,

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׁרֶץ כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא לא

נוסחת הריב״ן

א] במקצתן: ב] שהוא: ג] דפחות: ד] להיות כמו: ה] הרופא וקא מטהר להו: ו] היה אומר:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה טעמא וכו׳ הא איכא שדרה דמת אחד:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] גמ׳ הא לא קתני. נ״ב עי׳ תוס׳ ד״ה טעמא דגירד וכו׳: ב] תוס׳ ד״ה טעמא דליכא שדרה דמת חדא. תיבות דמת חדא נמחקו וצ״ב למחקם: ג] ד״ה רביעית דם שבא משני מתים וכו׳ כל״ל: ד] ד״ה ועל רביעית דם וכו׳ ועל עצם כשעורה. מן תיבות ועל רביעית עד כשעורה נמחק:

הגהות התוספות

1. תיבת וכו׳ נמחק. 2. צ״ל וכו׳ ואמר. 3. צ״ל דאפילו דאתי. 4. צ״ל מה דר״ע. 5. צ״ל כחד חשיב להו. 6. צ״ל דפליגי רבים.

מוסף רש״י

בהם. בשרצים כתיב כל הנוגע בהם (נדה ע.). ת״ל מהם. וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא (שם וחגיגה יא.). החומט. אומר אני שהוא מין שרץ שקורין לימצ״א הנגלל בקליפה הסובבת ומתעגלת תמיד כל כמה שגדל, ותחלת הנולד כקליפה של עדשה היא (שם).

פי׳ הרא״ש

ת״ש בהם יכול בכולן בשרצים כתיב וכל אשר יגע בהם. דמשמע שיגע בשרץ שלם ת״ל כל אשר יפול מהם דמשמע אפי׳ מקצתן. הא כיצד יתקיימו ב׳ מקראות הללו: ושיערו בכעדשה. דהיינו מקצתו וקרינן ביה בהם לפי שהחומט תחלת ברייתו בכעדשה והוא לפי שיעורא גמירי. דאי אמרת דגמלה שנקצצו רגליה וקרויה בריה (ואכתי) [ואף דעתה] אין בו כעדשה דתחילת ברייתו כשהוא שלם אין בו אלא כעדשה וגליף מיניה דפחות מכעדשה [נמי] מטמא. ודחי כי בעי׳ שיעורא בכעדשה היכא דלא נפלה

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ואיבעית אימא כי קתני מידי דמית מידי דחי לא קתני. ולא תחשוב בהנך ששה דברים אבר מן החי: ואיבעית אימא כי קתני מילי דנזיר מגלח על אהילו לאפוקי עצם כשעורה. דאינו מגלח אלא על מגעו ועל משאו: ואיבעית אימא מידי דהדר ביה.

ואי ס"ד או שדרה או גולגולת הני שבעה הויין כי קתני (סימן יחיד שהוא גילח ואחד) כל היכא דפליגי עליה רבים לאפוקי עצם כשעורה דיחיד הוא דפליג עליה [א]דתני' [ב]עצם כשעורה שנחלק לשנים ר"ע [א]מטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר ואי בעית אימא כי קתני אבר מן המת אבר מן החי לא קתני ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו [ב]לאפוקי עצם כשעורה דלא ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דהדר ביה לאפוקי רביעית דם דלא הדר ביה דאמר ליה רבי לבר קפרא לא תשנה רביעית דם בחזרה שהרי למודו של ר' עקיבא בידו ועוד המקרא מסייעו ועל כל נפשות מת לא יבא [ג]ר"ש אומר עד ימיו היה מטמא אם משמת חזר בו איני יודע תנא [ד]הושחרו שיניו מפני תעניותיו ת"ש [ה]דתניא [ו]בש"א [ג]רובע עצמות מן העצמים או משנים או משלשה ובה"א רובע מן הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין אמר רבי יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש ודברי ב"ה כאחד שב"ש אומרים משנים או משלשה או משני שוקיים וירך אחד או משני ירכיים ושוק אחד הואיל ורוב (א) גובהו של אדם [ז]מגובה וב"ה אומרים מן הגויה או מרוב בנין או מרוב מנין הואיל וישנן במפרקי ידים ורגלים שמאי אומר אפילו עצם מן השדרה או מן הגולגולת [ח]שאני שמאי דמחמיר (ב) ליפשוט מינה טעמא דבית שמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא שדרה וגולגולת לא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד דאתי מן השדרה ומן הגולגולת אבל היכא דאיתיה בעיניה אפילו חדא מינהון בעי רמי בר חמא רובע עצמות מן שדרה וגולגולת מאי [א] כי קתני חצי קב עצמות היכא דאיכא משאר אבריו אבל מן שדרה וגולגולת דחמירי אפי' רובע עצמות או דלמא לא שנא אמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת ואי סלקא דעתך רובע עצמות דאתי מן שדרה וגולגולת [ב] חמיר ליתני על רובע עצמות הבא מן השדרה כו'
והא

שחזר[1] ר"ע כדקתני לעיל שחזר בו ר"ע לאפוקי רביעית דם הבאה מב' מתים דלא הדר וששה דברים דקא חשיב מהנך דהדר ביה ולעולם שדרה וגולגולת בתרי חשיב להו: דא"ל רבי לבר קפרא תלמידיה לא תשנה דם רביעית בחזרה שהרי למוד ערוך הוא בפיו של ר"ע. דעל רביעית הבאה מב' מתים דנזיר מגלח ועוד המקרא מסייעו ובא להכחיש דברי האומר שר"ע חזר [ב] ובא ר"ש לומר כרבי דר"ע לא חזר בו אלא שאמר דרך קנתור כלפי ר"ע שאמר אם משמת חזר בו איני יודע: [אמר ר"ש עד יום מותו של ר"ע היה מטמא. כלומר לא חזר בו]: תנא הושחרו שיניו. של ר"ש מפני תעניותיו מפני שאין דרך ארץ לדבר על רבו בלשון זה וישב[2] והתענה ימים רבים: ת"ש דתני' ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמים מן השנים מן הג'. פירוש או משנים או משלשה אברים יטמא רובע עצמות באהל: ובית הלל אומרים מן הגויה. פירוש מעיקר הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין שרמ"ח אברים יש באדם כדתניא[3] בריש מסכת אהלות וקב"ה הם רוב מנין ואם תפש קב"ה עצמות וקילה מעט מן כל אחד ואחד עד שהעמיד על רובע יטמאו באהל: אמר ר' יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש ודברי ב"ה אחד שב"ש אומרים משנים או מג' או מב' שוקים וירך אחד או משני ירכים ושוק אחד. נמצא רוב בניינו של אדם [ג]תנינא במס' אהלו' (פ"א מ"ח) דקחשבינן[4] רמ"ח אברים וחשיב מלמטה למעלה פרסות הרגל וחשיב שנים בשוק חמשה בארכובה ואחד בירך לכאורה משמע ממתני' דהתם דשוק למטה מן הארכובה וירך למעלה: משני שוקים וירך אחד או משני ירכים ושוק אחד הואיל והוא רוב בניינו של אדם מגובה ומב' או משלשה דקאמרי ב"ש לאו דווקא אלא כלומר רובע עצמות הבא מרוב הבנין ורוב [ד] המנין הוי לגובה האדם ירך ע"ג שני שוקים ויש מפרשים דשני שוקים וירך אחד קרי שנים לפי שהשוקים דקים ביותר והוו כחד ועם ירך אחד נחשבים כשני עצמות ושני ירכים ושוק אחד הרי שלשה לפי שהירכים עבים וגדולים נחשבין כשנים והשוק עמהם הרי שלשה: וב"ה אומרים מן הגויה מרוב המנין. הואיל וישנו ברוב[5] המנין דהיינו מפרקי ידים ורגלים וב"ש איירו ברובע הבא מרוב הבנין וב"ה איירו ברובע הבא מרוב המנין ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ומפרקי[6] ידים ורגלים [ה] תנינא רוב המנין בלא רוב הבנין כדמפרש במסכת אהלות (פ"א מ"ח) דפרסת[7] הרגלים יש ל' ששה בכל אצבע ובפיסת היד שלשים ששה בכל אצבע הרי ק"כ אברים בידים וברגלים: שמאי אומר אפי' עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת. וקס"ד מדקאמר שמאי עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת מטמא באהל מכלל דלרבנן דקאמרי לא עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת מטמא הא שדרה גופה או גולגולת גופה מטמא אפי' האי לחודיה והאי לחודיה דמשמע ליה דלא פליגי[8] [אלא] על האי [ו] ב"ש עצם אחד משדרה ולב"ה בעינן שדרה וגולגולת ודחי שמאי[9] דמחמיר אבל לרבנן בעינן תרוייהו: וליפשוט מינה. לאידך גיסא דטעמא (דמחמיר) שמאי[10] דמחמיר [ז] דטמאות דעצם משדרה לבד או בעצם מגולגולת לבד כדקתני או או הא לרבנן דלא תנן או או אלא השדרה והגולגולת ש"מ תרוייהו בעו ודחי עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד משדרה או מגולגולת אבל היכא דאיתא בעיניה שהשדרה שלימה אפי' חד מנהון ומשום דלא קתני במילתייהו דרבנן או או לא ניחוש לדקדק דב"ה לא חשו לפרש מילתייהו או דקיימי אמילתא דב"ש[11] דקאמרי או ומדב"ש נשמע לב"ה דבעו למימר או. מהרפ"ש: בעי רמי בר חמא רובע עצמות משדרה או מגולגולת מאי. מי אמרי' כי קתני במתני' דחצי קב עצמות דנזיר מגלח כגון דאתי משאר אברים כגון מרוב הבנין או המנין אבל משדרה וגולגולת דחמירי טפי אפי' רובע עצמות הבא מהן מגלח עליהן נזיר או דלמא לא שנא: אמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת. דקתני במתני' דנזיר מגלח עליהן וקס"ד דליכא שדרה וגולגולת דלית בהן רובע עצמות ואי לא הויא בהן רובע עצמות לא מגלח ולהכי פריך ואי ס"ד רובע עצמות דאתי משדרה וגולגולת חמיר ליתני במתני' רובע עצמות הבא מן השדרה וגולגולת ולמה לי דתני במתניתין השדרה והגולגולת דמשמע דווקא כשהן שלמין
הא

נעולם או שדרה או גולגולת תנן. כי קתני דששה דברים הן בההו דפליגי עליה רבים אבל בעצם כשעורה דלא פליגי עליה רבים אלא יחיד לא חשיב ליה ממניינא ולעולם או שדרה או גולגולת תנן וחשיב להו תרי וליכא בהו אלא ששה דסמי (ג) מכן שעורה. ואיכא דאמרי כשעורה הוא ממנינא משום דאתיין לה מן המת אבל אבר מן החי סמי מכאן: ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו [א] לאפוקי עצם כשעורה. דלדברי הכל לא מיטמא נזיר על אהילו. וא"ת רביעית דם דלא מיטמא באהילו וקתני לר"ע מיטמא נזיר באהילו דאיהו משמע ליה מעל כל נפשות מת לא יבא (ט) כדאמרינן לעיל (דף לח.) מנין לרביעית דם שמטמא באהל כו': לא תשנה רביעית דם בחזרה. שחזר בו ר"ע דודאי לא חזר בו שלעולם היה סבור שרביעית דם הבאה מב' מתים מטמא באהל: שהרי [ב] למודו בידו. (ד) למודו ערוך כך שהוא מטמא והנזיר מגלח. וחכ"א כשהוא בא ממת א' ה"ז מטמא באהל אבל אין הנזיר מגלח עליו עד שיהא בו [א] [ג]רביעית לוג: עד ימיו. כלומר כל ימיו היה מטמא ר"ע [ד]שמא משמת חזר בו: הושחרו שיניו. של ר"ש: מפני תעניותיו (ה). לפי שדרך גנאי היה משתעי עליה דר"ע ואמר אם משמת חזר בו: ת"ש ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמות. שאמרו שמטמאין באהל ומזה עליהן בשלישי[ו] כגון שבא משני עצמות או משלשה עצמות אבל לא מעצם אחד: וב"ה אומרים רובע. עצמות שאמרו מן הגויה בזמן שהוא בא מרוב הבנין או מרוב המנין אבל משאר איברים שאין רוב בנין או רוב מנין אינו מטמא באהל: משני שוקים וירך אחד. [ז]ג' איברים (ה) כב"ש ויהא בהן רוב בניינו וב"ה אומרים מרוב המנין אבל לא משאר אברים הרי הוא יכול להתקיים דברי ב"ה כמו במפרקי ידים ורגלים שיהא בהן רוב מנין וג' אברים כב"ש: שמאי אומר. רובע עצמות שאמרו אפילו הבא מעצם אחד מטמא באהל ומאי מעצם אחד כגון דאתי מן השדרה או מגולגולת: מאי. מי הוי נזיר מגלח עליו או לא: דחמירי. דאית בהו חומרא טפי משאר אברים: ליתני. בה בהדיא ועל רובע עצמות הבא מן השדרה של שני מתים ומן הגולגולת של ב' מתים שר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין [ח]:
והא

שאין בהם רובע קב עצמות וכה"ג איכא למימר נמי על שדרה וגולגולת. בתר דשמעה מר' עקיבא לא אתפרש והר' יעקב מפ' דרבא אמרה למתני' על מתני' דאהלות דקא חשיב ו' דברים שר"ע מטמא וקא חשיב שדרה וגולגולת מב' מתים ורובע עצמות מב' מתים. ואי אין שדרה וגולגולת פחות מרובע אמאי איצטריך לשנותן. ותריץ רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע אבל מקמי דשמעה לר"ע הוה ס"ד דאין שדרה וגולגולת פחות מרובע וקשיא לן אמאי קאמר בתר דשמעה מר"ע הא מקמי הך דר"ע קתני במתני' ואלו מטמאין באהל וקתני השדרה והגולגולת ורובע עצמות ועלה נמי בעי לשנויי לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע:

הוא קטן מן הירך שהוא למטה מן הארכובה והירך הוא למעלה מן הארכובה ובמס' אהלות דחשבינן אברי האדם ממטה למעלה קא חשיב ב' דשוק ה' בארכובה וא' דירך: שמאי או' אפי' עצם א' מן השדרה מן הגולגולת. וקס"ד מדקאמר שמאי אפי' עצם א' מן השדרה או מהגולגולת מטמא באוהל מכלל דרבנן דפליגי אמרי שדרה או גולגולת דאי לאו הכי מפלגת פלוגתייהו יותר מדאי: ומשני שמאי דמחמיר. אבל רבנן לעולם תרוייהו בעו. לפשוט מיניה. טעמא דשמאי דמחמיר לטמא בעצם משדרה לבד או מגלגולת לבד כדקתני או הכי רבנן דלא תנו או אלא השדרה והגולגולת עד דאיכא שדרה וגולגולת אבל היכא דאיתיה בעיניה חד מנהון. ושמאי דמחמיר לטמא אפי' בעצם הוצרך למתני או דלא תימא כולי האי לא מחמיר אלא בעי עצם מכל חד מנייהו אבל לרבנן דמצריכי שדרה שלימה או גולגולת שלימה לא צריך למתני או: היכא דאיכא

מא א מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הלכה ד:
מב ב מיי' פ"ו מהלכות נזירות הלכה ו:
מג ג מיי' שם הלכה ב ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ט י ופ"ג שם הלכה א ועיין שם בכ"מ סמג עשין רלח:

נוסחת הריב"ן

א] דנזיר מגלח על אהילו וא"ת רביעית דם לא מטמא כו' וקתני מיהו לר"ע מיטמאה: ב] תלמודו בידו תלמוד ערוך היה בכולן ו' דברים ולא חזר בו: ג] חלי לוג: ד] היה מטמא ר"ע בכולן ו' דברים ולא חזר בו הס"ד: ה] מפני תעניותיו משום דאמר דברים שאינן כדי כנגד ר"ע שאמר אם משמת חזר בו: ו] ובשביעי: ז] שיהא בהן ג' אברים כב"ש ויהא בהן רוב בניינו כב"ה ובית הלל אומרים כו' הרי הוא יכולים להתקיים דברי ב"ה במפרקי כו': ח] מטהרין עד שיהא בה רובע עצמות מן השדרה ולגולגולת מדלא קתני ליה ס"מ דחלי קב של עצמות גמירי ואפילו בשדרה וגולגולת. ומי רבה הכי דרבו' עצמות לא סגי בשדרה וגולגולת הס"ד:

הגהות התוספות

1. נ"ל שחזר בו. 2. נ"ל ושב. 3. נדנ"ל כדתנן. 4. בס"ל דקחשיב. 5. נדנ"ל רוב. 6. נ"ל ובמפרקי. 7. נ"ל דבפרסת. 8. נ"ל דלא פליגי עליה כולי האי דלשמאי בעינן עצם אחד ולשאר נמחק. 9. נ"ל שמאי. 10. נ"ל דשמאי. 11. נ"ל דשמאי. וכן במוקן.

פי' הרא"ש

אבר מן המת וכו' פי' כי קתני (בכללה) אבר מן המת ובכללו אבר מן החי הלכך בכללא קא מני ר' ובפרטא קא מני ו'. לאפוקי עצם כשעורה דאין הנזיר מגלח אלא על מגעו ועל משאו ועל רביעית דם דקתני ס"ל לר"ע דנזיר מגלח על אהלו וקשה דבמתני' מוכח ר"ע דנזיר מגלח על רביעית דם מק"ו דעצם כשעורה ודיו לבא מן הדין להיות כנדון. וצ"ל לפי הך שינויא בודאי ר"ע גמרא גמיר דנזיר מגלח על אהלו ובמתני' לדבריו דר"א קאמר: מידי דהדר ביה ר"ע כדקאמר לעיל ורביעית דם לא חזר בו כדמפרש ואזיל: הושחרו שיניו מפני תעניותיו משום שלא דבר בלשון כבוד על רבו בהא דקאמר אם משמת חזר בו: ב"ש או' רובע עצמות. הבא מן העצמות מב' או ג' וב"ה או' הבא מן הגויה מרוב המנין דהיינו קכ"ה איברים או מרוב הבנין ואם קצע מכולן רובע עצמות טמא: יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה שלא נחלקו בדבר זה. מב' שוקים וירך א' והב' דקאמרי ב"ש לאו דוקא דלעולם מתלתא נמי. וי"מ מב' שוקים וירך א' לא חשיב כי אם ב' לגבי ב' ירכים ושוק אחד שהשוק

הגהות הב"ח

(א) גמ' הואיל ורוב בניינו של אדם מגובה: (ב) שם שאני שמאי דמחמיר טפי ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר: (ג) רש"י ד"ה לעולם וכו' דסמי מכאן שעורה וכו': (ד) ד"ה שהרי וכו' תלמוד ערוך היא כך בידו שהוא מטמא וכו' שיהא בו חצי לוג: (ה) ד"ה משני וכו' ג' אברים לב"ש ויהא וכו' וג' אברים לב"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (כי קתני חצי כו' עד לא שנא) תא"מ (ועיקר הבעיא קאי על טומאת אהל דתנן ברפ"ב דאהלות רובע עצמות מרוב הבנין כו' ואמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת היינו מתני' דאהלות שם): [ב] שם חמיר נ"ל טמא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה שהרי וכו' עד שיהא בו רביעית. תיבת רביעית נמחק ונ"ב חצי: ב] תוד"ה ואי בעית אימא וכו' שר"ע חזר ובא. תיבת ובא נמחק. ונ"ב וכן ר"ש בא לומר כצ"ל: ג] ד"ה אמר ר"י וכו' של אדם תנינא. תיבת תנינא נמחק ונ"ב מגובה: ד] בא"ד הבא מרוב הבנין ורוב המנין כצ"ל: ה] ד"ה וב"ה וכו' ומפרקי ידים ורגלים. תיבת תנינא נמחק ונ"ב מלינו. א"מ ויעו"ש: ו] ד"ה שמאי אומר וכו' דלא פליגי אלא על האי ב"ש נמחק תיבת ב"ש ונ"ב דב"ש אומרים: ז] ד"ה וליפשוט וכו' דמחמיר לטמאות בעצם וכו' כצ"ל:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתנן] ב) אהלות פ"ב מ"ז, ג) [תוס' דאהלות פ"ד], ד) [חגיגה כב:], ה) [מילתא דרבי יהושע ליתא במשנה ולכך שפיר גרסי' דתניא], ו) עדיות פ"א מ"ז ופ"ו משנה ג, ז) בבכורות מה. גרים בגדול, ח) [לקמן נג.], ט) [ויקרא כא],

פי' הרא"ש (המשך)

משאר איברים מרוב בניינו או מרוב מניינו. ליתני על רובע עצמות הבא מן השדרה ומן הגולגולת וכ"ש שדרה וגולגולת דקס"ד דליכא שדרה וגולגולת שאין בהם רובע עצמות. א) אלמא דיש שדרה וגולגולת בלא רובע עצמות וא"כ היכי בעי מפשט מדקתני שדרה וגולגולת ולא קתני רובע עצמות הבא מן השדרה או מן הגולגולת אלמא דרובע לא מטמא הא איצטריך למתני שדרה וגולגולת לגופיה אע"פ שאין בהם רובע ולעולם אימא לך דרובע הבא [משדרה וגולגולת] טמא ולא אתפרש היכא אמר רבא וי"מ דדייק לה מהך דאמר רבא לעיל בפרקי' לא נצרכה אלא לרוב בניינו או לרוב מניינו

א) אולי צ"ל והא רבא הוא דאמר לא נצרכה אלא כו' דיש שדרה וכו'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

והא ^(א)רבא הוא דאמר לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות [א] בתר דשמעה מר"ע ת"ש שמאי אומר עצם אחד מן שדרה או מן גולגולת ^(ב)שאני שמאי דמחמיר טפי ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמי' הא לרבנן [ב] עד דאיכא חצי קב עצמו' דילמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד אבל ברובע עצמות אפילו רבנן מודו אמר רבי אליעזר זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל רובע עצמות ורביעית דם לא לכל ומקצתן היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם לכל ב"ד שלאחריהם ^(א)אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל ^(ב)רובע עצמות ורביעית דם לתרומה וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח מכדי ^(ג)אין הכרעת שלישית מכרעת אמר רבי יעקב בר אידי ^(ד)מפי שמועה אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי: על אלו הנזיר מגלח: על אלו דרישא למעוטי עצם כשעורה ^(ג)דעל מגעו ועל משאו אין ועל אהילו לא ועל אלו דסיפא ^(ד)למעוטי אבן הסכוכית: וחצי קב עצמות:

חצי

רש"י

והא רבא הוא דאמר. לעיל (דף נ.) א]הא דקתני (א) מן המת לא נצרכה אלא לרוב בניינו או לרוב מניינו אע"פ שאין בהן רובע עצמות ואע"פ שאין עליו בשר שהנזיר מגלח עליו וה"ה לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות דהא חשיבי כי הדדי. אלמא [כ"ש] דסבירא ליה לרבא דהיכא דאיכא רובע עצמות משדרה וגולגולת דנזיר מגלח עלה: אין הכי נמי דמעיקרא סבירא ליה דרובע עצמות גמירי אלא בתר דשמעה מר"ע דאמר השדרה והגולגולת ולא אמר בה רובע עצמות ב] דהוה אמינא לרבי עקיבא דאע"ג דמשני מתים באים אית בהו טומאה ולרבנן עד דאתי ממת א' ומדלא תני הכי ש"מ דלכולי עלמא חצי קב עצמות בעינן בין בשאר עצמות בין ברוב בניינו ורוב מניינו בין בשדרה וגולגולת: **ת"ש שמאי אומר.** רובע עצמות שאמרו אפי' בזמן שבא מעצם אחד או משדרה או מגולגולת. אלמא דברובע סגי והוא שיהא ג] משדרה וגולגולת: **אמר רבי אליעזר זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל.** מטמא באהל בין לתרומה וקדשים בין לנזיר ועושה פסח: **רובע ורביעית דם לא לכל.** ד]מטמא כלומר אפי' א' מכולם אינו מטמא: **ומקצתן היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם.** מטמאים את הכל: **וב"ד של אחריהן אומרים חצי קב כו'.** אבל רובע עצמות ורביעית דם לענין ה]אכילת תרומה וקדשים מטמאין באהל אבל לא ליסתור ימי נזיר ועושה פסח לטמא שלא לעשותו דבמקום כרת לא העמידו דבריהם: **מכדי אין הכרעת שלישית מכרעת.** מכדי כל הכרעה שהיא במקצת כדברי זה ומקצת כדברי זה אינה הכרעה עד שתהא כולה ו]כדברי א' מהן דהכרעה לשון שיקול ששוקל דברי שנים יותר מאחד ומה ראה ר' אליעזר לומר כך ב"ד של אחריהן כך היו אומרים: **אמר ר' יעקב בר אידי.** לומר שעיקר הוא שהוא מפי שמעיה ואבטליון. ואית דאמרי שאמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ז]: **על אלו דרישא למעוטי עצם כשעורה.** שאין הנזיר מגלח על אהילו דסלקא דעתך אמינא הואיל ואיתא בטומאה לענין מגע ליטמא נמי באהל קא משמע לן דלא ואע"ג דהדר תני להו בהדיא בסיפא לא תיקשי ולא מידי משום דתני והדר מפרש וצריכי לפרושי דאי לא מפרש לה הוה אמינא דאפי' על מגעו ועל משאו לא יהא ח] מגלח: **למעוטי אבן הסכוכית.** אבן מסמא וזו היא אבן שמוטלת על גבי המת ברה"ר כדמפרש במס' שבת בפרק אמר ר' עקיבא (דף פב:) שאם הנזיר יושב עליה אע"פ שמטמאתו אינו מגלח עליה. אבן ט]מסמא אבן שומא ולישנא דקרא נקט דכתיב ושומת על פום גובא (דניאל ו) כתיב. לשון אחר אבן הסכוכית אבן המסככת י] על הקבר דקיי"ל(ב) כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע חוץ מכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה:

חצי

תוספות

הא אפי' שבורין ומפורקין בעית למימר אם יש בהן רובע עצמות דנזיר מגלח עליהן ותיפשוט דמדקתני במתני' השדרה והגולגולת שלמים ומסתמא אית בהון רובע עצמות מכלל דעל עצמות שבורין ומפורקין שיש בה¹ רובע ובאו (השדרה) משדרה וגולגולת לא מגלח ופריך **והא** הוא דאמר פירוש רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות אלמא דרבא גופיה סבירא ליה דאיכא שדרה וגולגולת דלית בהון רובע עצמות ולעולם אימא לך דאפי' על רובע עצמות הבא מן השדרה והגולגולת נזיר מגלח ומתני' דקתני שדרה וגולגולת דמשמע שלמים איצטריך לאשמועינן דאפילו אין בהן רובע נזיר מגלח ולא איתפרש היכא איתמר דרבא ויש ספרים דגרסי לעיל (דף נ.) אמר רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות מכח סוגיא דהכא [ולעיל פירשתין] דאי אפשר לקיים אותה גירסא: **בתר דשמעה מר"ע.** כך כתוב בכל הספרים ולא איתפרש מהר"ל וגימגו"ם ואי לא מסתפינא מרבוותא הוה אמינא שיש חסרון בספרים וגרסינן מקמי פירכא דקאמר² רבא לא נצרכה אמר מר עוקבא הכא בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עסקינן פירוש מר עוקבא בא לדחות התשובה שהביא רבא מחמת שהיה סבור רבא דסתם שדרה וגולגולת יש בהן רובע ודחי לה מר עוקבא דמיירי בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע ופריך הש"ס ורבא ל"ל האי סברא דאפשר לשדרה וגולגולת בלא רובע והאמר רבא לא נצרכה וכו' ומשני בתר דשמעה ממר עוקבא להוראה שינויא דשני מר עוקבא הכא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע וכי האי גוונא הגיה רש"י בזבחים בפרק שני (דף כה:) שהיה כתוב בספרים [הקושיא] וחסר הסוגיא מן הספרים והגיה רש"י [התירוץ]³ גבי שמעתין דקידוש ידים והכי נמי בשמעתין שיש הקושיא בלא התירוץ יש להגיה התירוץ ובעלמא נמי אשכחנא שהיה רבא בימי מר עוקבא ע"כ לשון מהרפ"ש. והרב רבי יעקב מקינון דחק ליישב גירסת הספרים בתר [דשמעה מרבי עקיבא] וה"פ א] דהא⁴ רבא לא נצרכה כו' כלומר והיכי תסיק אדעתיה דרבא לאיתויי ממתני' והא איהו גופיה הוא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין בה רובע עצמות ומשני בתר דשמעה [מרבי עקיבא] רבא לא אמר על מתני' אלא על משנה דאהלות (פ"ב מ"ו) דקתשיב רובע ב]ורביעית הבא משני מתים ושדרה וגולגולת משני מתים ועלה איצטריך ליה לשנויי הכי [אבל] מקמי דשמעה [מר' עקיבא] סבירא ליה שאין שדרה וגולגולת שלא יהא בהן רובע עצמות ומשום הכי הוה מייתי רבא ממתני' שפיר דאכתי לא שמעה [מר"ע]: **ת"ש שמאי אומר אפי' עצם אחד משדרה או מגולגולת.** ומדלא בעי שמאי אלא עצם משדרה מכלל דרבנן דפליגי עליה סגי להו בשיעור דרובע עצמות הבא מן השדרה כדקתני ברישא דרובע מטמא באהל כי בא מעיקר הגוייה וכי בא רובע מן השדרה אפי' מגלח עליה הנזיר⁵ דאין סברא לומר דפליגי כולי האי דלרבנן ליבעי חצי קב ולשמאי סגי בעצם אחד ודחי שאני שמאי דמחמיר אבל רבנן [חצי] קב עצמות בעו אף משדרה ג]: וליפשוט מינה לאידך גיסא דלרבנן בעינן חצי קב דמדשמאי דמחמיר לא בעי אלא עצם אחד מכלל דלרבנן שיעורא ד] דבית הלל בעו דהיינו חצי קב דאי לא בעו אלא רובע קב הוה להו לפרושי חומרייהו כמו שפירש שמאי חומריה ודחי דילמא לא פליגי אלא בעצם אחד דלא מטמא באהל לרבנן אבל רובע מטמא ולא חשו לפרושי מילתייהו: **זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל.** שאם האהיל עליהם טמא ה] לתרומה⁶ ולקדשים ופליגי אמתניתין דמסכת אהלות: ומקצתם היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם עצמות לכל. אף לנזיר ופליגי אמתניתין [דהכא]: **בית דין שלאחריהם אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל** אף לנזיר כדתנן במתני' רובע עצמות ורביעית דם לתרומה ולקדשים דהמאהיל עליהם טמא כדתנן במתניתין דמסכת אהלות (פ"ב מ"א ומ"ב) אבל לא לנזיר ועושה פסח והכי גמירי להו וסברי להו כמתניתין דאין הנזיר מגלח עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דאהלות דהתם דמטמא באהל בעלמא לתרומה וקדשים כי ב"ד אחרון סברי כתנא דמתניתין וכתנא דאהלות ו]: י"מ⁷ הכרעה שלישית. היינו תלמידים שב"ד אחרון היו תלמידים לזקנים הראשונים ופריך והא אין הכרעה שלישית מכרעת ז] בתרא ומדמתני' דהכא ומתני' דהתם דאהלות כב"ד אחרון סבירא מכלל דהכי הילכתא ומשום דהוו להו מכריע ח] והא⁸ אין דעת שלישית מכרעת שדעת שלישית טעם בפני עצמו הוא כי הראשונים לא גילו דעתם שיהא ראוי לחלק בין נזיר ועושה פסח לתרומה וקדשים ומשני אמר רבי יעקב בר אידי מפי שמועה אמרום מפי חגי זכריה ומלאכי ועל כן סברי⁹ ב"ד של אחרונים לסמוך על שמועתם ולקבוע הלכה כמותם: **על אלו דרישא למעוטי עצם כשעורה.** ואע"ג דבהדיא קתני על עצם כשעורה על מגעו ועל משאו דמשמע אבל על אהילו לא י"ל תני והדר מפרש: ועל אלו דסיפא למעוטי אבן הסככות. אבן המיסך על הארץ ויש שני אבנים או ג' יוצאין מן הגדר וטומאה תחת אחת מהן ועבר תחת אחת מהן ואינו יודע אם האהיל על הטומאה וקצת קשה דהא תנא ליה סיפא אבל סככות ופרעות אין מגלח וצ"ל דה"נ תני והדר מפרש כמו עצם כשעורה. מהרפ"ש:

חצי

מטמו בשדרה או בגלגולת אלמא חמירי: **ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא קב עצמות.** כלומר הא רבנן בעו שדרה וגלגולת לענין טומאה ולתגלחת נזיר [וא"כ] נמי בעי חצי קב: **חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל.** פי' לכל דבר בעי' שיעור גדול אף לתרומה וקדשים. ופחות משיעור זה אינו מטמא באהל המת ופליגי אמתני' דאהלות. ומקצתן היו אומרים רובע עצמות ורביעית דם לכל ואף הנזיר מגלח על אהלן ופליגי אמתני' דהכא: **מכדי אין הכרעת שלישית מכרעת.** פי' דב"ד של אחריהן פי' למ"ש במתני':

א) אולי צ"ל לתגלחת נזיר מהאי מתני' דמיירי בטומאת אוהל לענין תרומה וקדשים ועוד תימה.

מסורת הש"ס

א) [לעיל נ.], ב) [לעיל נב:], ג) פסחים כא. חולין קלז., ד) [חולין שם: בכורות נח. ע"ש בתוס' ד"ה מפין], ה) [שבת נז:],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא רבא וכו' הא דקתני על המת וכו' אלמא שמע מינה דסבירא ליה לרבא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (בתר דשמעה מר"ע) תא"מ ונ"ב אליבא דב"ש: [ב] שם (עד דאיכא חצי קב עצמות) תא"מ ונ"ב טהור:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה בתר וכו' וה"פ דהאמר כצ"ל: ב] בא"ד דקתשיב רובע עצמות הבא כצ"ל: ג] ד"ה ת"ש וכו' אף משדרה ופריך ליפשוט כצ"ל: ד] בא"ד מכלל דלרבנן שיעורא דב"ה. תיבת דב"ה נמחק וע"ב רבה. ה"מ: ה] ד"ה זקנים וכו' שאם האהיל עליהם טמא בין לנזיר בין לתרומה כצ"ל: ו] ד"ה בית דין וכו' וכתנא דאהלות. נ"ב כאן שייך ד"ה והא אין דעת שלישית וכו' הנאמר לקמן: ז] בא"ד וי"מ וכו' הכרעת שלישית מכרעת בתרא. תיבת בתרא נמחק: ח] בא"ד ומשום דהוו להו מכריע. כאן הס"ד. ומכאן ואילך שייך לעיל בתר וכתנא דאהלות כמאמר לעיל:

הגהות התוספות

1. צ"ל בהן. 2. צ"ל והאמר. 3. בס"א: שהיה כתוב בספרים התירוץ וחסר הסוגיא מן הספרים והגיה רש"י הקושיא. ולגירסא זו צ"ל וחסר הקושיא במקום חסר הסוגיא. 4. צ"ל והאמר. 5. צ"ל אפילו הנזיר מגלח עליה. 6. צ"ל אף לתרומה. 7. צ"ל והא אין הכרעה שלישית מכרעת. יש מפרשים הכרעה שלישית כו'. 8. צ"ל וי"מ מפרשים דעת שלישית. ופריך והא כו'. 9. צ"ל כדאי. ותיבת סברי נמחק.

מוסף רש"י

לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות. דאע"ג דבעלמא לא הוי חשיב לענין טומאת אהל אלא כי איכא רובע עצמות, גבי נזיר חשוב כמת שלם הואיל ואית ליה רוב בניינו או רוב מניינו שהוא מיטמא עליו ומגלח עליהם (לעיל נ.). אין הכרעה שלישית מכרעת. כשזה אומר כך וזה אומר כך וזה אומר דעת שלישית, אפילו מכרעת היא בינייהם אין זה הכרע (חולין קלז. עי"ש בארוכה, ופסחים כא. וב"ק קטז.).

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהל' נזירות הלכה ג ופ"ג מהל' ביאת מקדש הל' יג יד ופ"ו מהל' קרבן פסח הלכה ב סמג עשין ל קמ רכד ולאוין סד:

מה ב מיי' פ"ז מהל' נזירות הלכה ו ופ"ו מהלכות קרבן פסח הלכה ב ופ"ג מהל' ביאת מקדש שם ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ג סמג שם ועשין רלג:

מו ג מיי' פ"ז מהלכות נזירות הל' ו ופ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ג:

מז ד מיי' פ"ז מהלכות נזירות הלכה ו:

נוסחת הריב"ן

א] לעיל לא נצרכה אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו דהיינו נמי כשדרה וגולגולת דכי הדדי אינון שאין בהן רובע עצמות אלא דאית בהו רובע עצמות הויין להו טמאים ואע"ג דלית בה רוב מניינו או כל השדרה והגולגולת הס"ד: ב] דאי הוה אמר בה רובע עצמות הוה אמינא לר"ע גמירי לה דאע"ג כו': ג] בו משתיהן: ד] לכל לא אין מטמא: ה] לענין תרומה וקדשים: ו] עד שתהא כולה כאחד מהן: ז] ואית דגרסי מפי שמועה אמרום מפי חגי זכריה ומלאכי הס"ד: ח] יהא נזיר מגלח: ט] מעמא. י] המסככת עליו וקמ"ל כדתנן שאם יש לו אבן על כתיפו ואהילה על גבי המת אף על פי שלגבי אבנים פרועות מטמא כדתנן במשנתינו בזו המטלטלין כו':

פי' הרא"ש

ת"ש שמאי אומר אפי' עצם א' מן השדרה או מן הגולגולת מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דרובע עצמות הבא מהם טמא דאי לאו הכי קא מפלגת לפלוגתייהו טובא: ומשני שאני שמאי דמחמיר. אבל רבנן לעולם אימא לך חצי קב: תימה היכי בעי למפשט לתגלחת נזיר(א) מהקדש מהאי מתני' לענין טומאת אהל. ועוד תימה מנ"ל לרמי בר חמא דשדרה וגלגולת חמירי מרוב בניינו ורוב מניינו דשדרה וגלגולת איברי' גדולים הם ואפשר שיש בהם כ"כ עצמות כמו רוב בניינו או רוב מניינו. ונראה דבעיא דרמי בר חמא תליא בהך דמבעיא לן לעיל אי שדרה וגלגולת תנן או שדרה או גלגולת תנן דפשיטא ליה לרמי בר חמא אי שדרה וגלגולת תנן דבעי חצי קב דהא לא חמירי ואי שדרה או גלגולת תנן פשיטא ליה דעל רובע מהם מגלח כיון דחמירי והיא גופא קא מיבעיא לרמי בר חמא שדרה או גלגלות תנן ונזיר מגלח על רובע כיון דחמירי. או דלמא שדרה וגלגלת תנן ולא חמירי ובעי' חצי קב והשתא מייתי שפיר ממתניתין דאהלות דמשמאי מטמא בעצם א' מן השדרה או מן הגלגלת. מכלל דרבנן

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות